

censendus sit loqui. Nam Iobum de spe loqui melioris vitae terrestris conditionis atque fortunae, cum surrecturus sit de terra et sordibus morbi, inter catholicos S. Chrys. (cf. infra p. 256) haud improbat, *Eugubinus vero clariorem et veriorem interpretationem existimat*, eumque longo agmine rationalistae imitantur. Arguant, uti *Eugubinus*, ex iis, quae in fine libri de Iobi fortuna mutata narrantur; nam novissime tandem post calamitosam conditionem *Redemptor* eius stetit, apparuit super terram, visus est Deus ipsi Iobo, Iobus iterum circumdatus est pelle sua, cum illi integra et sana sit restituta, redditus est externus splendor; vidit Deum in carne sua sana innocentia vindicem et bonorum omnium restitutorem etc., ergo convenientiore quo fieri potest modo ipse liber loci explicationem suppeditat (ita fere *Eugubinus* apud Pin.; ita inter alia iam *Burk.*; ita sim. *Grotius*, *Augusti*, *Umbreit*, *Stickel*, *Hirz*, *Hitz.*) Neque abnuit *Calmetus*, qui renovationem hanc mortalem i. e. Iobi in pristinam valetudinem ac fortunam restitutionem, vere enuntiari hic vult, sed ita tamen, ut haec indicium sit illius, quam fides docet, resurrectionis, et addit: « familiarissimum est autem Scripturae id propheticarum figurarum genus seu duplicitum oraculorum, cuius una quidem facies temporalem aliquem et proximum eventum spectat, altera quiddam ex fide sublimius atque remotius ».

Verum haec quanta rerum inconsiderantia dicantur, facile ostenditur. *Amici Iobo* (si pietatem amplectetur) renovationem illam temporem polliciti sunt; *Iobus vero eam spem minime foveat* (cf. 6, 11; 7, 5-9, 16, 21; 10, 21; 13, 15 (hebr.); 14, 10; 16, 23; 17, 1, 14-16), ea spe se tangi in tantum negat ut dicat: *putredini diri*: *pater meus es*; *mater mea et soror mea verminus* (17, 14); negat hac ipsa oratione v. 7-12; negat postea 30, 23. Quomodo nunc subito id amplectitur, quod huicneque negavit? Num sacri carminis auctor post illam v. 23. 24 pompa ad tam ridiculum exitum rem perduxisse ulla verisimilitudinis umbra censeri potest? Sed dicunt: in hunc modum disputatio revera finitur. Praeclarum interpretandi normam! ex iis quae Iobus penitus ignorabat, minime exspectabat, nos eius verba et animi sensa debemus explicare! Bene iam notat *Var.*: « si novum quiddam et inanditum et inusitatum dicturus non esset, nihil erat quod tanta praemunitio uteretur ad reliquum sermonem, tanto apparatu, tamque valde commendari vellet monumentis literarum, memoriae posteritatis sempernae, quae tum verba maxime faceret ».

Ergo illud enuntiat Iobus, ad quod iam gradum quandam et præparationem fecerat 14, 13; 16, 18 n.: Dem in altera vita post mortem esse remuneratorem totius hominis et animae et corporis. Id vero ipsis verbis perspicue constat.

Iam ad verba textus redeamus. Primum quod se certo scire profiteatur, est: *redemptor meus vivus* est, vivit. Verbum *בָּרוּךְ* de Deo liberrante populum ex servitute aegyptiaca (cf. Ex. 6, 6; 15, 3. Ps. 74, 2; 77, 16) vel babylonica (Is. 43, 1; 44, 22) usurpatum. Hebraei vero, ut bene *Calm.* advertit, *redemptorem* (*Goël*) appellant illum, penes quem ius est redimendi hereditatem hominis cognati, quique necessariorum famam tueri ac mortem uelisci tenet (cf. Lev. 23, 23. Num. 35, 19. Deut. 19, 6, 42. Ruth 3, 13; 4, 6). Igitur Deus *Goël* ille est, qui liberat ab afflictione, oppressum tuetur, restituit, vindicat (cf. Ps. 118, 134. Lament. 3, 58): *Servator*, *Liberator*, cuius est iure quodam et vi muneric et offici servare, liberare, vindicare causam. Tali assertor et vindex *vivit* pro Iobo, *civis*, nunquam morte removendus; *vivus*, nulla desidio vel muneric oblivione affectus; *civis*, qui certissime talen se praestiturus est: quare simul *ultimo*, postremus atque omnium novissimus (cf. Is. 44, 6; 48, 12 *ego primus et ego novissimus*), qui omnia tempora complexus plena potestate et auctoritate tum adhuc pollet, quando humana omnia penitus sunt collapsa. Talis igitur *exsurget super pulvrem*.

Frigide illi, neque ad Iobi mentem, qui *super terram* explanant (*Hirz*, *Benau*) et *בָּרוּךְ* idem esse volunt quod *בָּרוּךְ*; frusta quoque ad 28, 2; 30, 6; 41, 25 provocant, nam Iobi mens non est ex illis colligenda, quae postmodum alio in rerum contextu et alia animi condizione constitutis in medium profert, sed ex illa cogitationum affectuumque serie, quam in antecedentibus pandit, *lam בָּרוּךְ יְהֻנָּה* modo dixerat [17, 16; dixerat 7, 21 *in pulvere dormiam et si mane me quiesceris, non subsistam*; 14, 8 *in pulvere emortuas truncus eius*; et *בָּרוּךְ* statim in subsequentibus iterum a Sophar et Iobo usurpatur: 20 *11 ossa eius... cum eo in pulvere dormient*; 21, 26 *similis in pulvere dormient et vermes operient eos*, idque postquam dixit: *isti moritur, alius moritur* v. 23, 25; proinde *super pulvrem sepulchrum* dicit, illum dicit pulvrem, in quem corpus suum putridum mox esse resolvendum lobus expectat et in quem humana demum omnia, utpote mortalia, recidunt; *super hunc pulvrem ultimo*, Deus primus ac novissimus i. e. aeternus *exsurget* (cf. *Corluy* l. c. pag. 287).

Iam *exsurgere* *בְּרֹךְ* de teste dicitur (Deut. 19, 5. Ps. 26, 12; 34, 11), de adiutorie, opem ferente, de Deo iudice (cf. Iob 31, 14; Is. 2, 19, 21; 28, 21; 33, 10. Ps. 41, 6; 93, 16). Quare Deum stantem super pulvrem apposite delineat tamquam testem innocentiae, liberatorem, vindicem, qui opem latus sit huic pulveri. Aptæ connexione vocat *suum Goël*, vocat eum *viventem* *בָּרוּךְ* quae vox de Deo in sollemni attestacione toties adhibetur; huic intime inngit *ultimo*, quia ex vita sibi propria est aeternus; *Goël* vero explicatur sententia adiecta *super pulve-*

*rem exsurget¹. Iam sequentibus versibus proxime tangit, qua ratione
cum potissimum meum Goſl dixerit.*

f 19, 26 (hebr.).

Versiculus brevis, septem constans voculis, at undeaque difficultatibus septus. Ipsa versio dubia est; tamquam probabiliorem hanc proponimus : et postea pelle mea circumdabuntur haec et ex carne mea videbo Deum. Scio, paucos ex Hebraistis huic versioni accedere (approbat *Pin. Hebraeus Caietani, Tigurini, Castalio, Eubuginius, Patr. Corluy*; virtutem circumdederunt *Leo Iudas, Mar. Le Hir*), sed plerosque vertere vel postquam pellem meam contricerunt hanc (*Sanctes, Vat. confederant ista, Averarius, Schindlerus, Ros.*) et postquam corpus meum, hoc inquam, consumptum fuerit, (*Ges.*) vel frequentius: post pellem quam conciderunt, hanc (*Hirz. W. Del. Zsch. Hitz. P. Renan*).

Unde primo verso proposita est vindicanda.

Præcipuum est in verbo נָפַל; recentiores p̄iel explicant: *decutere, conterere*, qua in significatione invenitur Is. 10, 34; ad eandem refertur נָפַל (excussio) Is. 17, 6; 24, 13. S. Hier. hisce tribus locis rite vertit subvertere, *excussio*. Alias hoc verbum in hac significatione non occurrit, occurrit vero נָפַל (recentiores enim plerunque unam hanc radicem agnoscunt abieicto figura illo נָפַל) *octadecim in locis* in significatione circuire, circulare, in gyrum versari; ita Is. 29, 1; 15, 8. Ps. (hebr.) 22, 17; 17, 9; 48, 13; 88, 18. Isos. 6, 3. 11. 1 Reg. (hebr.) 7, 24. 2 Reg. 6, 14; 11, 8. 2 Chron. 4, 3; 23, 7. Lament. 3, 5 et cum omni probabilitate etiam Lev. 19, 27² et quod bene attendendum est in ipso libro Iob 1, 3,

1. Aliqui in texu hebr. ipsam Christi resurrectionem praedici opinantur (*Pin. Sanct. Male.*). Sed ne quid nimis! Nam de *Messia* proxime et directe non est sermo, sed de eo quem lobus, uti per totum librum, ita hoc loco *Deum* (v. 26) *Eloah* vocat. Neque illud praediceretur, esti quis explicitauit fieri ac distinctam unius Christi mentionem conteneret; bene enim *Patr.*: *cui lauea rei praedicendas nunc nullus est locus, nec eam patiuit orationis series;* modo enim lobus dixit redemptorem sicut vivere neque unum quidem verbum de eius morte protulit, protinus vero dicturus est, quod boni ab eo semper vivente tandem expectet; vide quoque *Cort. I. c.* pag. 293.

2. Hunc locum quod spectat, haec affert *Furst C.* p. 730: « multi sunt qui נָפַל vi tondendi s. rasitandi intelligent; ali, in his *Isaeki* de discriminatione capillorum corrumque aures ac tempora compositione (a v. נָפַל vi cingendi) explicant. Ag. oī περικολόστης τὸ ἀλματῆς κτερίδης συν. *Theod.* οὐ κυλώστε τὰ φαύλα τὰ κτερίδη, ad quae explicanda faciunt haec *Iaychî* verba I. VI: *insuper ne comam in rotundum tondere i. e. non raddere in rotundum aspectum capitis, scit et Symmachus edidit, quemadmodum etiam hi facere conseruerunt, qui barbaricus student comas.* Alius: οὐ περικολόστητε ωδιο... LXX οὐ ποιήστε συσσέντε τὴν; κίνησα τὴν; κτερίδης θυμόν». *Vulg.* enī locum bene vertit: neque in rotundum attonderebis comam; et eodem modo recentiores (cf. *Ges. Thes. Kell ad Lev. 19, 27*). Huic mori optime aptatur *Ier. 9, 23; 25, 33; 49, 32.*

immo in nostro capite 19, 6; addi potest Is. 3, 24 נְפָל funiculus, scil. a cingendo dictus; istis parsus affinis est נְפָל *circulus, ambitus, periodus, cyclos* Ex. 34, 22. 1 Sam. 4, 20. Ps. 19, 7. 2 Chron. 24, 23 (cf. *Fürst C. p. 730. 988*). In dialectis quoque cognatis eadem radix et ex ea formationes eiusdem significacionis occurunt.

Quae cum ita sint, non dubitamus pro nostro loco illam praeferre significationem, quam iam S. Hier. seligendam duxit; idque eo magis, quia in eodem capite, ut monui, 19, 6 invenitur. Forma est *niphâl*; haec autem est forma passiva correspondens formae activae *hiphil*, ita in verbis usitata, quorum *gal* intransitive adhibetur; id quod in nostro verbo cernitur. Neque difficultatem movet, ponit נָפַל fem. sing.; nam talis enallage vel talis *constructio ad sensum* Hebraicis est frequenter in more posita, præcipe in substantiis *fem. gen.* cf. 1 Reg. 5, 17. Ps. 119, 103 (eadem est collocatio, ac si lat. diceres: *quam dulcescunt oratio tua*) Is. 15, 3 etc. *Ewald Hebr. Gr.* p. 782, §. 317.

Vertimus et postea נָפַל; negant ita posse accipi, sed *præpositionis* loco accipi et necessario dici debere contendunt et *post pellem meam*. Ratio una quae affertur est haec: si נָפַל esset *adverbium* (postea), deberet immediate *verbum* sequi, neque ex lege collocationis et consectionis hebr. aliud membrum inseri licuisset (*W. Hirz.*). Sed haec ratio minime valet. Nam

1° emphasis gratia etiam Hebraei, præsertim in dictione poetica, a consuetu verborum serie recidunt et illud eminentiore in loco collocant, quod *ictu premere* desiderant (cf. *Ewald Hebr. Gr.* p. 767, §. 309) — unde si *cute mea* peculiar modo effere volueris, ex lege grammaticali poteris ante verbum collocare;

2° varia adsunt exempla, in quibus a consueta collocatione multo magis recedit, quam in nostro loco; cf. Is. 10, 13; 19, 8 etc. alia cf. *Ewald p. 766, §. 307*;

3° immo in hoc ipso נָפַל sineulla dubietate eadem collocatio certatur Ps. 73, 24 נָפַל בְּדַבֵּר קֶחֶן et postea in gloria me suscipes; ita omnes vertunt; ita accentuatio hebr. coniungit; ita sensus exigit. Sed uti hoc loco *in gloria* est insertum, ita Iob 19, 25 *cute mea*;

4° huius insertionis exempla habes v. g. in particula cognata נָפַל; cf. Iob 9, 31; 13, 20. Ps. 124, 3, 4 (hebr.).

Haec disputatione longiore proponenda erant, ut pater versioni datae ex rationibus grammaticalibus iure *opponi* nihil posse. Iam ea videnda, quibus commendetur. Primo auctoritate S. Hier. fulcitur, quae eo minus sperni potest, quia iam saepius deprehendimus, cum locis difficiliore præclare reddidisse, immo solum aliis interpretibus

veteribus aberrantibus (cf. 17, 3). *Secundo*, ad hanc accedere videtur Chald. postquam convalesceret¹ cutis mea (cf. Ges. Thes. s. v. γῆ). *Tertio* hanc p[ro]f[ess]e fert Syrus (vide infra p. 255). *Quarto* et maxime ipso contextu et sermonis gradatione suadetur. Postquam enim Iobus dixit: *super pulverem exsurget*, iam non corporis sui discissi descriptionem, quam toties hucusquis proponuit, expectamus; *super pulverem* corpus dicit penitus destructum; *ultimus* lobum iam in ultima totius mortalitatis epocha mente et animo versari indicat; cur ergo pergens et nihilominus censendus sit mente et cogitatione iterum regredi ad corporis tabem toties iam deploratam? Accedit, quod γῆ praecclare γῆς excipit et quid in illa ultima periodo futurum sit pro Iobo, ipsa soni aequalitate delineat. Denum, cum membrum subiunctum incipiat et *ex carne mea*, hoc non facile fluit nisi in nostra interpretatione, in qua sola aequalis quidam atque continuus membrorum cernitur progressus, quem tamen particulae et usus postulat.

Iam quali felicite corpore restituto fructurus sit, exponit *et ex carne mea videbo Deum*. γῆ quo sensu sit accipiendum, disceptant.

Verum est γῆ sensu quem vocant *privativo* inveniri (cf. 11, 15; 21, 9, Gen. 27, 39. Num. 15, 24. Mich. 3, 6. Ier. 48, 45. 2 Reg. 13, 16), at hoc loco non posse veri *sine carne mea* (uti volunt Ew. Vaihinger, Hupfeld, Oehler, Dillmann, Hirzel, Del. Schlotmann, Hitz. Renan), elucet 1^a quia in adversariorum sententia *hoc ad nauseam usque redundat*; quoties enim de corpore iam consumpto et de mortis dissolutione iam disseruit? non secundum adversarios idem modo in membro antecedente dixerat? cum denus id repetit? cur in hoc uno versiculo nihil nisi tautologiam adstruunt? 2^a statim subiungit *oculi mei videbunt*, idque post *ego videbo mihi*: ergo cum emphasis se *suis oculis* videntem describere et efferre vult. Quid *tautologia*, quam etiam ibi in duobus membris iterum adstruere debent? Num Iobus post sollempne exordium (v. 23, 24) tanto verborum cumulo uti censendus est, ut dieat, quod iam toties dixit, corpus iri dissolutum? num tot tautologiis?

Retinenda proinde est interpretatio, quae et nativae vocis significacioni convenit et seriei rerum optime correspondet *et ex carne mea, de carne mea* i. e. in hac carne existens, ex hac carne constans, restituta scil. et ad novam vitam ex pulvere (v. 25) revocata (cf. Pin. Cord. Cod. Mar. Male. Ros. W. Patr. Corl. Zsch. P. Le Hir), Deum liberato-

1. Levy (Chald. Woerterbuch, II, 119) vertit: nachdem meine Haut angeschwollen sei wird; ita etiam iam *Baerofus* (Lexicon chald. talm. et rabbi. p. 1364); enim inflata fuerit pellis mea.

rem et assertorem innocentiae profitetur, qui ultima mundi periodo eum ad novam vitam corporalem est suscitatetus, ita ut Deum sibi propitium videat, eius favore, amore, conspectu fruatur.

Id magis declaratur v. 27.

Ut Deus eum innocentem declarat et aerumnas explicet, lobus frustra hucusque expetiit. Iam fore ut hoc modo excellentissimo fiat, spe firma obtrectatoribus audientibus profitetur: v. 27 *quem ego conspiciam mithi et oculi mei cernunt et non alienus. Consumuntur renes mei in sine meo*. Nota emphasin, qua in hac carne Dei favorem se experientia cognitorum esse asseverat; Deum enim conspicere ex variis Iobi sermonibus (cf. 6, 8; 9, 35; 10, 2; 13, 20-22; 14, 13; 16, 10, 20) praecepue enuntiat, Deum se illi staturum tamquam benignum, praemotorem, laudatorem, ex quo aspectu lobus ingentem felicitatem sit percepturus: quare ea omnia complexus *ego*, inquit, *conspiciam mithi* i. e. in meum bonum atque solatium immensus. Has vero delicias animi in ipsum corpus redundaturas esse et corporis organis et sensibus (prout fieri poterit) sese infusuras, certo declarat: *et oculi mei cernunt*, i. e. oculi, quos morbo iam ferre consumptos esse dixerat (16, 17; 17, 7) oculi *hi mei* novam illam Deique favorem videbunt. Bene Pün: « mille modis amplificat illud in beata resurrectione *videndi* Deum *redemptorem gaudium et voluntatem*; ad hoc *quem visurus sum ego mithi*: est illi dativus, ut cum grammaticis loquamur, commodi, gaudi, beatitudinis, constantiae, certitudinis, ingentis in praesentibus aerumnis solatii et cuiusdam etiam timoris clam intentati suis amicis: *videbo* (inquit) Deum indicem mihi, non adversum me sed pro me pronuntiaturum adversus meos hostes... » Aliorun vero resurrectione Iobus satis innuit, cum causam suam a Deo coram amicis iudicari semper expectat et demum amicos ad hoc iudicium remittat. Nos re christiana edocti Redemptorem et Iudicem oculis corporis fore conspicendum, Christum scil. in sacra eius humanitate, scimus; ex Iobi mente non de divina essentia oculis cernenda, sed de Dei quadam apparitione visibili erit cogitandum, quales apparitiones v. g. in veteri lege angelorum ministerio fieri solemus (cf. Gal. 3, 19. Hebr. 2, 2; 13, 2. Act. 7, 30, 35. S. Thom. I. qu. 51 a. 2; I. II qu. 98 a. 3; Suarez de angelis I. 6. c. 20).

Et non alienus; hebr. γῆ ita saepe a *culy*, veritut. v. g. 15, 19; 19, 13; Prov. 27, 2 (= alius); Ps. 54, 5 (= hostis); Ps. 43, 21 (= ab extera natione veniens; sim. Is. 43, 12; 17, 10); Is. 28, 21 (= mirum, insuetum); alias etiam veritut *extraneus* (Prov. 5, 10) etc. Et *alienus*

hic quoque vertunt *Pin.*, *Ros.*, *Hörz.*, *Hitz.*, sed quo sensu? Aliqui eodem sensu atque *alias* i. e. ego ipse, ego idem ut idem, non tamquam alius idem qui sum (ita *Sa.*, *Mar.*, *Men.*, *Malv.*, *Pin.*, *Patr.*, *Hörz.*, *Cord.*, *W.P.*); sed cum id iam v. 26 bis: *cute mea, carne mea* et semel explicite v. 27 *oculi mei* dictum sit, eiusdem rei quarta repetitio minime placet. Alii γι referunt ad Deum, eum non uti nunc tamquam *adversarium* et *inimicum* videbit (*Hitz.*); sed hoc *friget* post v. 23, et veteres iam versiones ἀλλαζούσι, *alias*, non *alium* transtulerunt. Quare, uti fit in animi commotione et uti in parallelismo hebr. saepe assolet, id quod modo directe et cum assertione dixerat, idem denuo negatione adhibita profert, alludens simul ad praesentem conditionem, qua tamquam *inimicus* a Deo habetur (cf. 6, 20; 10, 17; 13, 24); tunc scil. videbit sibi Deum et iam non ut Deo contrarius, inimicus, qualis nunc a Deo tractari et existimari videtur; meiosis simul est multo maiora ac feliciora insinuans.

Quanto vero eius rei desiderio urgeatur, exprimit: *consumuntur* 72 dicitur de vehementissimo desiderio, quo quis consumitur, deficit (cf. Ps. 69, 4; 73, 26; 84, 3; 119, 81, 82; 143, 7; cf. *Pin.*, *Cord.*, *Mar.*, *Ros.*, *Patr.*, *W.*, *Hörz.*, *Del.*, *Zsch.*, *Hitz.*, *P.*). Quod quidam proponunt: vires meae plane defecerunt (cf. *Malv.*), neque verbis, neque contextui est aptum. *Renes* vehementissimorum affectuum sedes Hebraeis censentur. Hanc spem quam amantissime *singu* *suo* fovere et intime amplecti et toto animi desiderio se retinere profiterut. Desideria quo ardenteria sunt, eo magis pro eius innocentia testantur. Ita solus iste locus praecularum est Iobi fidei, spei, integritatis testimonium.

Hebraici textus proposita explanatione simul eluet *S. Hieronymum* secundum sensum *fideliter* transtulisse, atque prorsus immerito eum ab heterodoxis *falsatae versionis*, levitatis, textus corrupti, caeci partium studii, nimiae audaciae etc. insimulare. Quae enim in textu hebr. insunt, expressit, utique non ubique verbum e verbo reddens et accupans syllabas, sed sensum et sententias secutus et assecutus:

V. 23 « *scio enim quod redemptor meus vivit et in novissimo die de terra surrecturus sum* — fortasse legit *מִתְּחַדֵּשׁ*¹; vel quod alias etiam facit, sensum lectoribus clariori et reddere studuit sua versione, uti dicit v. g. ad *Is.* 41, 10: « *nos autem, ut manifestum legenti sensum faceremus, sepulchrum virtutis* ». Resurrecio enim etiam in textu

1. Nullibi enim aliquam textus hebr. varietatem indicat, neque quod tamen alias saepe facit, se ad sensum transtulisse insinuat, et contra libum apertissime de resurrectione prophetasse ait et ex sua versione sola argumenta depronit (cf. ep. 53 n. 8. Migne t. 22 c. 343. lib. c. loan. Hierosolym. n. 30. Migne t. 23 c. 38).

hebr. clare proponit; hoc quidem versu quasi via strata praeparatur, cum Deus liberator super pulverem ultimus exsurgere dicatur; distinctius vero v. 26 *cute mea circumdabuntur haec; ex carne mea v. 27 oculi mei videbunt*.

V. 26 « *et rursus circumdabor pelle mea et in carne mea videbo deum meum*; v. 27 *quemī visurus sum ego ipse et oculi mei conspicuti sunt, et non aliis; reposita est haec spes mea in sinu meo* »; — haec rite esse translatu, iam pluribus vindicavimus. Ultimum membrum *S. Hier.* bene sensum exprimens redditum.

LXX ita habent: οὐδὲ γάρ θη δέντρος ἔστι δένδρον με μέλισσα ἐπὶ γῆς; ἀναστήσου τὸ δέρμα μου τὸ ἄνακλον ταῦτα. Ita fert textus vaticanus; codex alexandrinus praebat: ἀναστήσου δέ μου τὸ σῶμα τοῦ.. quem partim et. lat. sequitur ex emendatione Hier.: « *scio enim quia aeternus est qui me resoluturus est; super terram resurgent entis mea quae haec patitur* ». Reliqua acquali modo in versione graeca et vel. lat. habentur: « *a Domino enim mihi haec contingunt* (ἀναστάτεσται), *quorum ego mihi conscius sum, quae oculus meus vidit et non aliis, et omnia mihi consummata sunt in sinu* (ἀντεῖσταται ἐν κόλπῳ) ».

Ex *Theodotionis* versione haec servata sunt: δέ ἀγχιστείς μου ἡγη καὶ ἔργατον τὴν γόρυαν, ἀναστήσου... ἐκλιπον δέ αἱ φύσεις μου ἐν τῷ κόλπῳ μου.

Targum chaldaicum haec habet peculiaria: « *et ego scio quod liberator (redemptor) meus stabiliς ἦται manens, durans, cf. Dan. 4, 23) et post haec liberatio eius (redemption) super pulverem surget; et postquam convaluerit* ¹ *citus mea, erit hoc et de carne mea video iterum Deum* ».

Versio syriaca: « *ego scio (sciens sum), quod liberator meus vivens est et in fine super terram manifestabitur (apparabit) et super eudem meam circumciverunt haec (circumdata sunt haec) et super carnem meam. Si viderint Deum oculi mei, videbunt lumen* ».

Versiones in multis discrepantes tamen id quod rei caput est, satis clare enuntiant, uti legenti patet².

E veteribus Patribus non multi sunt, qui hoc textu in vindicanda resurrectionis doctrina utantur. Atque *Athenagorum* illum non in medium attulisse, facile ex inde libri eiusque consilio explicatur, cum potius ad gentilium de resurrectione obiectiones refutandas incubat; at *S. Instin.*, *Irenacum*, *Tertullianum* textum non protulisse, iure miraberis. Adhibuit autem *Clemens Rom.* (I Cor. ep. 26). *Origenes* (in Matth. 22, 23. M. 13, 1563)³, *Cyrillus Hieros.* (cat. 18,

1. Ita redditum *ΤΕΡΠΙΚΟΣ ΓΕΩΣ* (allegans Buxtorium p. 2619) et *Patr. Cord.*; Buxtorium l. c. a verbo *ΤΕΡΠΙΚΟΣ* affert formam *ΤΕΡΠΙΚΟΝ* *convalescere*, canique exemplis talmudis comprobatur.

2. Quare audacius quam per est B. textum mutat: « *et ex omnipotente video haec, quae ego carnem* » i. e. innocentem meam divino testimonio omnibus declaranda.

3. *S. Ephraem* in comment. lob haec habet: « *de Emmanuelis in carne manifestatione in fine temporis vaticinatur* ». Cum vox *finis ΤΕΡΠΙΚΗ* in N. T. de consummatione saeculi in versione syriaca adhibeatur (cf. Mrc. 13, 7. Luc. 21, 9. I Cor. 15, 8. 24. I Petr. 4, 7).

M. 33, 1035); *Epiphanius* (Ancor. M. 43, 196) hunc in modum textum afferit: ἐος πάλιν γένουσα, καὶ τὸ σῶμα τόντο τὸ θελούν ταῦτα καὶ θεωρεῖς γε. *Chrysostomus*, qui Iobum aliquid de resurrectione scisse saepius negat (cf. M. 52, 365; 57, 396), tamen in Nicetac catena haec scripsisse refertur ad nostrum locum: « utinam, inquit, Deus eutem meam resuscitet, quae haec perpessa est. Hinc autem dogma Ecclesiae docemur, quod corpus scil... una cum anima resurgat, ut gloria cum illa simul fruatur. Non ignarus igitur resurrectionis fuit, neque mea quidem sententia resurrectionis corporum, nisi quis dicat liberationem ab acerunis, quibus premebatur, resurrectionem esse... Immortalis est Deus, cuius nos genus sumus; me vero postquam in terram per mortem resoluerit, rursus a terra per resurrectionem suscitabit; vel postquam a morbo resoluerit i. e. liberaverit, rursus eutem meam tabe corruptam renovabit: ille enim est, qui dolere facit et sanitati rursus restituit, qui interficit et vivificat » (M. 64, 620).

Ex latinis Patribus locum hunc ex veteri versione saepius allegat S. Ambrosius, v. g. *resuscitabilitas corium meum* (in Ps. 118 n. 18. M. 13, 1336), *suscitat corpus meum, quod multa mala passum est* (de excessu fratris sui Satyri l. 2 n. 67. M. 16, 1334); de resurrectionis fide quam Iobus habuerit, etiam S. Ambrosius libro de interpell. Iob disserit (ep. 8; M. 14, 808), ita tamen, ut hunc locum non afferat. Eo vero utitur *Iustinus* (de expos. Symb.): *qui resuscitatus est super terram (de terra, ut habet codex sangerini.) pelle meam, quae haec nunc haurit*¹ (M. 21, 383).

Quam maxime vero hunc locum laudibus celebrat S. Hier.: « resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de eo vel manifestius vel cantius scriperit » (ep. 53 n. 8. M. 22, 543); « tonet Iob tormentorum vinctus, et testa radens putridae carnis sanies miseras suas resurrectionis spe et veritate soletur (affert locum)... quid hac propheta manifestius? Nullus tam aperte post Christum, quam iste ante Christum de resurrectione loquitur. Vult verba sua in perpetuum durare et ut nulla possint vetustate deleri, exarari ea vult in plumbi lamina et sculpti in silice » (lib. c. Ioan. Hieros. n. 30. M. 23, 381).

Ex versione S. Hier. argumentatur S. Augustinus (de civ. Dei 20, 29. M. 41, 799), et cum ille sensum textus hebr. adeo lucide expresserit, non est mirum, quod in Ecclesia latina Iobi effatum celeberrimum evasit (cf. *Cassiodorus*, de div. inst. 1, 6. M. 70, 1418. S. Greg. etc.).

locus de adventu Christi secundo explanari posse videatur. *Bach*, vero tria proponit: « vel incarnatione Domini vaticinatur vel de secundo adventu docet vel sic: quando castigationes meae finem habebunt, revelabitur mihi et sanabit me ».

1. Lectionem ergo sequitur eandem quam Epiphanius 2v755.

Hisce aliud accedit argumentum minime spernendum: in monumentis scil. primorum sacerdotum et in catacumbis saepe cerni Iobi figuram et imaginem ut typi resurrectionis (cf. *Kraus*, Roma sotterranea, p. 288).

h) *Hunc vindicem timeant amici 19, 28. 29.*

Iam ex dictis applicationem pro amicis colligit. Cum scil. iudex ac liberator meus me meamque innocentiam ita vindicaturus sit: v. 28 « Quare ergo nunc dicitis: *persequamur eum et radicem verbi inventiamus contra eum* »! — i. e. ut bene *Pin.*: « cum haec ita sint, quare adhuc perstatis in vestra ista contentione et studio me persequendi atque vexandi? » Suas innocentiae testimonio, quod sollempni confirmatione proposuit, illos a sententia removere studet. Inde simul explatur, quid sit *radicem verbi inventire contra eum*. Potest quidem ut *Pin.* notat, *translatio similitudo radicis* ad multa trahi; nam radix est rei initium, fundamentum, ipsa virtus; rursus *verbum* pro sermone ipso aut pro re, quae *verbo* explicatur, sumi potest; tandem haec ipsa res aut pro poena peccati aut pro salute, aut pro disputatione; demum ipsa sententia cum interrogatione, aut cum affirmatione legenda. Sed certe radix verbi i. e. rei de qua agitur, quae discipulatur, est ipsa illa aerumnarum causa, quam in Iobi peccatis esse positam amici affirmant et haec simili est illa *persecutio*, quam adeo abhorret. Unde eos vituperat, quia *rei causam* i. e. poenarum et afflictionum rationem in Iobi sceleribus sitam esse asserent et novas accusationes et calumnias in Iobum confingerent; ita revera *inveniunt* eam *contra Iobum*. Bene *Cod.*: « est autem *fundamentum litis* (= radix verbi) culpa » (cf. W. Del. Zsch. *Le Hir*).

Prope ad hanc explicationem alii accidunt, qui materiam ad criminationes iactandas caplare amicos explanant (*Vav. Sa. Men. Tir.*); at exposito ipsa non est satis ad rem circumscripta. Alii, nimil insistentes τῷ verbi (sed γῇ latiore) habet significatum rei, causae, eventus etc.) sermones Iobi investigari volunt, ut eum verbis suis capiant (cf. *Ol. S. Thom. Cord.*).

Ex hebr. *quia (profecto) dicitis: quare persecutim eum? et radix rei inventa est in me*, potest eodem modo intelligi uti *vulg.* Illud τῷ initiale sua nativa significatione retineri potest, uti iam indicat *Mar.*: « ideo de iudicio sum locutus, quia vos me persecutimi »; in altero membro facile suppletur: *inventa est in me¹* vobis scil. ita iudicium ferentibus.

1. τῷ in eo legunt codices sat multi apud de Rossi; ita *LXX*, *Theod. Hier. Chald.* et critici quidam, v. g. *Houbig.*

Is Iob. — 17.

Sed aliqui hunc versum ad ipsam iudicii modo descripsi scenam referunt, scil. si ego ita a Deo restituo, tunc profecto vos huius rei testes exclamabitis: quare eum persecuti sumus (cf. *Hirz.*, *Hitz.*), tunc rei radix, de qua nunc disceptatur, invenitur in me, i. e. mea innocentia, quam nunc negatis (vel, quod *Pin.* placet: recta Iobi fides, spes, Dei dilectio). Scena utique grandis, illi non absimilis, quam Sapiens depingit Sap. 3, 1-14; hebraeum יְהָבֵד הַמִּשְׁפָּטִים et accipi potest, quamvis in hac emphasi particulam aliquam illud temporis momentum gravissimum explicatius efferentem desideres.

Rei indignitatem exhibuit; monitionem subiungit minis fultam et sancitam, ut demum a falsa accusatione et ira in Iobum cesserent: v. 29 « *fugite ergo a facie gladii, quoniam ulti iniquitatum gladius est, et scitote esse iudicium* ». — Hoc certe loco amicos ipsius illius periodi novissimae et iusti Dei iudicij admonet. Unde illos quoque ad novam vitam post hanc mortalem esse revocando aperte supponit, arguit enim ex re utrumque admissi, omnibus certa. *Gladium* vocat Dei ultioris poenam, vel supplicium mortis, vel generatim vindictam quamecumque gravioram, quam quis armis, gladio, de inimico sumit: ergo fugite ab ultrice Dei dextera (*Men.* sim. *Pin.* *Cord.* *Mal.* *Tir.* *W.*). Iure Dei ultionem timeant: nam omnis iniquitas talem ultionem provocat; modum autem, quo ipsum calumnias afficiunt et doloribus vulnerant, ut rem impianam et iniquam, alienam a miseratione et iustitia, proinde tamquam *iniquitatem* merito traducit. Demum iudicij veritate concludit apte simul et gravissime¹.

Textus hebr. codem modo intelligendus est: *tinete vobis a facie gladii; quia irae (sunt) peccata gladii, ut scitatis, quod iudicium (futurum sit)* i. e. ira perficit ad peccata, quas gladius (i. e. severe) puniuntur, ira est complectens in se et fovens peccata gravia (cf. *Ros. W. Zech. P.*). Haec explicatio facilis est et plana. Quod alii volunt: *ira iniquitatibus gladii* scil. imminent (cf. *Pin.* *Mal.* *Del.*) verbis hebr. minus respondet — expectares enim יְהָבֵד הַמִּשְׁפָּטִים vel simile quid — deinde neque apparet, cur amicorum delicta dicuntur iniquitates gladii, dum e contra eorum agendi modus ira et exandescens optime dicitur et cur ita dicatur, facile perspicuit (cf. 6, 26, 27, 12, 4).

Alli liberius et a verborum proprietate remotius: ardor (i. e. ardentis) sunt gladii punitiones (cf. *Hirz.* *Le Hir*); insuper rationem reddi expectamus, cur amicis gladius imminet; nam non esse gladius poenam rem iucundam, nimis liquet neque illa indiget probatione; quare haec interpretatio duplice naevo laborat. *Hitz.* textu mutato et vertiti: timete... ab irae aesta gladium vibrante — prorsus arbitrarie neque ad aliquod sensus emolumentum.

Esse iudicium amicos monet; proinde illos minime fore impunes, si innocentem

1. B. delet v. 28 b; v. 29 b legit « quia ira super iniquitates » et 29 c iterum delet.

2. Scribi sci. vult. יְהָבֵד הַמִּשְׁפָּטִים idque pro יְהָבֵד הַמִּשְׁפָּטִים esse accipiendo. Sed cur locutiones inusitatae et formas fingere a vera grammatica recententes?

dicteris oppresserint. יְהָבֵד = יְהָבֵד¹, ut rite explanant *Aq.* 52: *zplz*; *Syn.* *Theod.* 62: *fer*: *zplz*; *Syrus*, *S. Hier.* et sim. *Chald.* (a quod index verax est dominus iudicij »; legitime יְהָבֵד? ita revera habet *Qeri* hebr.); LXX vocem a יְהָבֵד derivarunt, vertunt enim ὅτι οὐδέποτε αἰτῶν ἡ λέξη; τετταύ: aliqui recentiores ferent sequuntur: ut cognoscatis Omnipotentem (τετταύ); at nulla adest ratio derelinquendi veterum explanationem (cf. *Cod. W.*), qua Iobi παρεργά efficaciter contato nobis obtrudere vult: « ut discatis ratione uti »!

1. יְהָבֵד simul pro coniunctione יְהָבֵד, cf. *Esth.* 4, 11, etiam post יְהָבֵד.